

Rapport 2011:32

Sutaren Mindre 6, fornlämning 17, Vellinge sn, Vellinge kn

Arkeologisk förundersökning 2011

Per Sarnäs

Rapport 2011:32

Sutaren Mindre 6, fornlämning 17, Vellinge sn, Vellinge kn

Arkeologisk förundersökning 2011

Per Sarnäs

Fornlämningsnr: 17
Sutaren Mindre 6, Vellinge sn
Vellinge kn
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2011 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2011:32

Omslag: Foto över schaktet ut mot Bankgatan. Foto: Per Sarnäs

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Bakgrund	5
Fornlämningsmiljö	5
Historiskt källmaterial	5
Fornlämningsmiljö	5
Tidigare arkeologiska undersökningar	6
Undersökningsresultat	9
Referenser	10
Administrativa uppgifter	11

Figur 1: Karta över Skånes kommuner med Vellinge markerat.

Figur 2: Karta över Vellinge tätort med undersökningsytan markerad med röd punkt. Skala 1:15 000.

Bakgrund

Med anledning av en tillbyggnad inom fastigheten Sutaren Mindre 6 har Sydsvensk Arkeologi AB genomfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning.

Fornlämningsmiljö

Historiskt källmaterial

Orter med efterleden –inge kan enligt vissa ortnamnsforskare sannolikt dateras till före vikingatid men med gardering för vikingatid i undantagsfall. Vellinge anses vara bildat klart före 800-talet. Under slutet av medeltiden skrevs byns namn Hwelynge respektive Hwællinge. Förleden Hwel- kan härledas till ordet hvall med okänd innebörd (Skansjö 1983).

Det äldsta skriftliga belägget för Vellinge härrör från den första hälften av 1300-talet. Det finns även indikationer på att det under 1300- och 1400-talen funnits en medeltida huvudgård i byn (Skansjö 198).

Fornlämningsmiljö

De gynnsamma förutsättningarna för jordbruk avspeglas också i förekomsten av fornlämningar i närheten av, men även inom Vellinge bytomt. I registret till fornminnesinventeringen framträder framför allt aktiviteter under sten- och bronsåldern i form av boplatser, gravfynd och lösfynd. Järnåldern representeras främst av gravfynd, men även av en del boplatser.

Ett flatmarksgravfält (RAÄ 4) från romersk järnålder, beläget ca 600 meter norr om bytomten, har undersökts i flera omgångar mellan 1904–1927. Mellan 400 och 900 meter väster om bytomten finns en registrerad stenåldersboplatz (RAÄ 6) och lösfyndssamlingar vilka bl.a. består av tjocknackiga flintyxor, flintknivar m.m. (RAÄ 29 och 30).

Söder om Vellinge bytomt finns ett stort antal registrerade fornlämningar. Av dessa kan speciellt nämnas ett flatmarksgravfält (RAÄ 7) från stridsyxekultur. Gravfältet är beläget på Vellinge prästgård, strax söder om bytomten och ca 200 meter söder om det aktuella undersökningsområdet. Ett par hundra meter sydost om ovannämnda gravfält har ytterligare några flatmarksgravar (RAÄ 47) påträffats. Dessa framkom vid platsen för en gammal väderkvarn, vilken finns markerad på bl.a. storskifteskartan från år 1771. En förmodad hällkista (RAÄ 16) har även påträffats ett hundratal meter söder om bytomten.

I den norra delen av den historiskt kända bytomten finns en lösfyndssamling (RAÄ 44) vilken bl.a. består av två tjocknackiga

flintyxor, två flintskärar, en flintdolk och tre sländtrissor. Fynden är påträffade på markerna till gård nr 15 i byn. Även på Torsgården fanns tidigare en lösfyndssamling (RAÅ 53). Denna bestod bl.a. av en håleggad flintyxa, en flintmejsel och en slipsten av sandsten.

Tidigare arkeologiska undersökningar

Inom, och strax utanför, den historiskt kända bytomten har ett antal arkeologiska undersökningar utförts. Det har varit både som mindre forskningsundersökningar och som exploateringsundersökningar.

Inom ramen för sin avhandling lät Sten Skansjö utföra mindre forskningsundersökningar åren 1980–81 i fyra byar på Söderslätt. Huvudsyftet med de arkeologiska provundersökningarna var att belysa platskontinuiteten i några bykärnor på Söderslätt för att därigenom få hållpunkter för en bedömning av byarnas etablering.

I Vellinge drogs fyra mindre provschakt inom ett parkområde söder om Vellinge Gästgivaregård och omedelbart norr om kyrkan (RAÅ 17a). Enligt storskifteskartan från år 1777 låg både den tidigare prästgården och gård nr. 28 inom området. I det sydligast belägna schaktet, vilket var ca 6 m² stort, framkom en stensättning från 16–1700-talet. Under denna fanns ett avsatt lager vilket bl.a. innehöll ett mynt från 1300-talet och ett stort antal skärvor av äldre svartgods. Skansjö menar att det i de fyra byarna kan beläggas aktiviteter från tidig medeltid som kan representera den ursprungliga bebyggelsefasen på platsen (Skansjö 1983).

En av de mest omfattande undersökningarna i Vellinge utfördes år 1990 då ett ca 500 m² stort område undersöktes i Kv. Skolan. Området var beläget i de centrala delarna av bytomten, ca 100 meter väster om kyrkan, och berörde enligt storskifteskartan från år 1777 gård nr. 9, en huslänga tillhörande gård nr. 5–6, en smedja och ett gatuhus. Vid undersökningen framkom bl.a. en stridsyxegrav från mellan-neolitikum, ett långhus från yngre bronsålder/förromersk järnålder och ett grophus från tidigmedeltid. En del bebyggelselämningar från 1700-talet, såsom syllstenaar, lergolv och en jordkällare, kunde även konstateras. Stora delar av de medeltida gårdslämningarna som kunde förväntas var dock bortschaktade i sen tid (Söderberg 1993).

Den största arkeologiska undersökningen inom bytomten skedde två år senare, år 1992, då ett ca 950 m² stort område undersöktes i den västra delen av bytomten. Även denna undersökning var belägen inom Kv. Skolan. Området berörde enligt storskifteskar-

tan från år 1777 den östra och södra längan av en av de största gårdarna, nr 10, i byn. De arkeologiska lämningarna visade på aktiviteter på platsen både under neolitikum och yngre bronsålder. Den äldsta huslämningen härrörde däremot från yngre romersk järnålder. Merparten av bebyggelseämningarna, såsom ett långhus, ett grophus och en brunn daterades dock till sen vikingatid/tidig medeltid. Vid undersökningen framkom även lämningar från hög- och senmedeltid i form av två långhus och en ugnskonstruktion. Några spår av den eftermedeltida gården framkom dock inte då den sannolikt hade blivit bortschaktad i sen tid. Vid undersökningen 1992 i Kv. Skolan kunde således kontinuitet i bebyggelsen konstateras från 1000-talet fram till 1800-talets mitt (Hansson 1993, Hansson 1994).

I samband med en arkeologisk utredning år 1994, strax väster om bytomten, påträffades boplatsslämningar i form av gropar, gropsystem och stolphål från förromersk-romersk järnålder (Torstensdotter Åhlin 1995).

Vid en arkeologisk förundersökning år 1996 i Kv. Tonfisken, belägen inom den historiska bytomten och drygt hundra meter öster om kyrkan, framkom ett antal diken, rännor och stolphål vilka tolkades ha avgränsande funktioner. Lämningarna bekräftade storskifteskartans uppgifter om avgränsade områden tillhörande gård nr. 37 i byn. Det yngsta diket kunde dateras till 1700-tal, medan de andra gränserna var stratigrafiskt äldre (Söderberg 1996).

År 2001 genomförde Malmö Kulturmiljö en arkeologisk förundersökning på tomten för Torsgården. Vid förundersökningen framkom omfattande bebyggelseämningar i form av förmodade lergolv, syllstenar, ugnskonstruktioner m.m. Det förekom lämningar från de historiskt kända gårdarna 5–7. Platsen ha varit bebyggd från högmedeltid och framåt. En kompletterande förundersökning genomfördes 2002 som visade på likartade lämningar.

I Kv. Furan 9 genomförde Kulturen i Lund en arkeologisk förundersökning 2010 som berörde de historiskt kända gårdslägena nr 2 och 3. Vid förundersökningen framkom bl.a. kulturlager från 1000-/1100-tal fram till början av 1900-talet. De äldsta lämningarna bestod av stolphål efter byggnader, en härd och avfallslager. Fynden urgjordes till största delen av Östersjökeramik (Gardelin 2010).

Figur 3 (överst): Foto över schaktet från väster. Sanden i högra delen av schaktet visar nedgrävningen för husgrunden.

Figur 4 (nederst): Schaktet är markerat med rött

Sammantaget visar resultaten från de äldre undersökningarna att det på flera platser inom byn finns relativt välbevarade kulturlager och byggnadsrester. Dateringarna indikerar platskontinuitet i bykärnans bebyggelse från tidig medeltid fram till 16-1700-tal. Men undersökningarna visar även att det inom platsen för bytomten finns lämningar efter såväl förhistorisk bebyggelse som gravar.

Figur 5: Undersökningsschaktet inlagt på 1777 års geometriska konceptkarta.

Undersökningresultat

Ett ca 3,5 x 16 meter stort område schaktades av med grävmaskin till ett djup av ca 0,8 meter. Nedgrävningsgränsen för den intilliggande byggnaden sträckte sig ca 1,2–1,3 meter utanför huskroppen. Mitt i den avbanade ytan var en elledning nedgrävd.

Det översta matjordslagret verkade vara påfört och innehöll recenta fynd. Ca 0,6 meter under den intilliggande byggnadens tegelfasad kom ett kulturlager. De övre delarna av kulturlagret saknade fynd men fyndfrekvensen ökade något med djupet. De fynd som påträffades var ett par bitar äldre svartgods och djurben. I kulturlagret förekom fläckar av bränd lera. Den naturligt förekommande flintan var brunpatinerad vilket visar att området har varit fuktigt. Kulturlagret var djupare än schaktdjupet.

Enligt 1777 års karta över Vellinge så ligger undersökningsområdet inom ängsmark tillhörig gård nr 37. Området har sannolikt varit låglänt och fuktigt och därför legat som ängsmark (figur 5).

Referenser

- Gardelin, G. 2010. Kv. Furan 9, fornlämning Vellinge 17, Vellinge socken, Vellinge kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Kulturen i Lund. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, 363.
- Hansson, Martin 1994: Tusen år i Skolan. Om en arkeologisk undersökning i det medeltida Vellinge. Ale 1994:2.Lund
- Jönsson, Lars 2001: Vellinge socken, Vellinge kommun, Skåne Torsgården Vellinge, del av 99:29 m fl Rapport över arkeologisk förundersökning 2001 Malmö Kulturmiljö
- Jönsson, Lars 2003: Vellinge socken, Vellinge kommun, Skåne Torsgården Vellinge, del av 99:29 m fl Rapport överkompletterande arkeologisk förundersökning 2002 Malmö Kulturmiljö
- Skansjö, Sten 1983: Söderslätt under 600 år. Skånsk senmedeltid och renässans 11. Lund.
- Söderberg, Bengt 1993: Skåne, Vellinge socken, Kv. Skolan RAÄ 17 1990 Arkeologisk för- och slutundersökning inom bytomt. Rapport Riksantikvarieämbetet UV-Syd.
- Söderberg, Bengt 1996: Skåne, Vellinge sn, Kv. Tonfisken 13 RAÄ 17 1996 Arkeologisk förundersökning. Rapport 1996:29 Riksantikvarieämbetet UV-Syd
- Torstensdotter Åhlin, Inger 1995: Arkeologisk utredning Skåne, Vellinge socken, Vellinge 99:24 1994 Rapport 1995:6 Riksantikvarieämbetet UV-Syd

Geometrisk konceptkarta över Vellinge bys tomter, gata och Norre maen från 1777

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	100102
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-14178-10
Datum för beslut:	2010-11-09
Projektnummer:	100102
Län:	Skåne
Kommun:	Vellinge
Socken:	Vellinge
Fastighet:	Sutaren Mindre 6
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C:O3
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
X koordinat:	6148877
Y koordinat:	374845
Höjdsystem:	RH70
M ö.h.	10
Fältarbetstid:	2011-03-09
Antal arbetsdagar:	1
Antal arkeologtimmar:	4
Antal maskintimmar :	—
Exploateringsyta:	60 m ²
Undersökt yta:	60 m ²
Platschef:	Per Sarnäs
Personal:	—
Projektgrupp:	—
Underkonsulter:	—
Uppdragsgivare:	Galleri Börjesson AB
Tidigare undersökningar:	—
Fynd:	—
Dokumentationsmaterial:	Digitala fotografier, Regionmuseet i Kristianstad
Kostnader:	9 500:-

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2011

1. Södervidinge kyrkogård - Södervidinge sn, FU 2010, Bertil Helgesson
2. Nytt golv i Östraby kyrka, Östrabys sn, FU 2011, Jan Kockum
3. Ny belysning, Gamla staden 8:1 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
4. Balsby 23:1 & 29:2, Nosaby sn, FU 2010, Anders Edring
5. Fjärrvärme i Östra Tommarp - Östra Tommarp sn, FU 2010, Lars Jönsson
6. Fjärrvärme genom Härlövs by, Kristianstad, FU 2010, Jan Kockum
7. Svedala kyrka, Svedala sn, FU 2010, Lars Jönsson
8. Näsbyholm sätesgård, Gärdslövs sn, FU 2010, Lars Salminen
9. Ny gatubrunn i Valdemars väg i Vä, Vä sn, FU 2011, Jan Kockum
10. Fjärestads kyrka, Fjärestad sn, FU 2011, Tony Björk
11. Gustav Adolfs Torg, Malmö. FU 2010, Joakim Frejd
12. Järnvägen 1:1, Malmö. FU 2011, Joakim Frejd
13. Kv Minerva 24 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2011, Jan Kockum
14. Cementen 13, Malmö, AU 2011, Per Sarnäs
15. Bältinge bytomt, Skarhult 13:36, FU 2010, Lars Salminen
16. Falsterbo 9:97 – ett stenkast ifrån borgen, FU 2010, Lars Salminen
17. Kvarnby utbyggnadsområde, Malmö, FU 2010, Per Sarnäs
18. Stora Uppåkra 2:76 m.fl., FU 2011, Joakim Frejd
19. Färlöv 19:3, Färlövs socken, Kristianstads kommun, AU 2011, Joakim Frejd
20. VA inom Bollerups säteri, Bollerups socken, Tomelilla kommun, FU 2011, Lars Jönsson
21. Södervidinge 28:1 – Kyrkogården, Södervidinge sn, Kävlinge kommun, FU 2011, Lars Salminen
22. Råbelöv 26:5, Fjälkestads sn, FU 2011, Jan Kockum
23. Citadellstaden 2:1, Landskrona, FU 2011, Lars Jönsson
24. Innerstaden 1:14 och 1:152, Malmö, FU 2011, Joakim Frejd
25. Hammarlövs bytomt, Hammarlövs sn, FU 2010, Per Sarnäs
26. Kristian IV 10 i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
27. Skurups bytomt, Skurups kommun, FU 2001, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
28. Norra Vallvägen i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
29. Östra Storgatan i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
30. VA-ledningar i Trollenäs, Eslövs kommun, FU 2002–2003, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
31. Residenset 1, fornlämning 20, Malmö stad, FU 2010–2011, Per Sarnäs
32. Sutaren Mindre 6, fornlämning 17, Vellinge sn, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs

